

SZAKDOLGOZAT

Anton P. Csehov

Ványa Bácsi

Dudás Hanga Júlia

Látványtervezés BA

2024

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Kaposvári Campus Rippl-Rónai Művészeti Intézet

Anton P. Csehov
Ványa bácsi

Témavezetők: Molnár Zsuzsanna

mesteroktató óraadó tanár

Rátkai Erzsébet

mesteroktató tanár

Készítette: Dudás Hanga Júlia

BGCLHV

Intézet: Művészeti Intézet, Színházi Tanszék

Kaposvár

2024

TARTALOM

Bevezetés, témaválasztás.....	3
1. Anton P. Csehov.....	6
1.1 . Élete, jelentősége, világszemlélete.....	6
1.2 . Csehov, mint drámaíró.....	7
1.3 . A drámaiatlan dráma, drámáinak általános jellemzői.....	9
2. Történelmi környezet- Oroszország az imperializmus korában.....	14
3. A manóról.....	19
4. Ványa bácsi.....	21
4.1. Szimbólumok a műben.....	23
4.2. Karakterek elemzése.....	24
4.3. Feldolgozásai, bemutatók.....	28
5. Pécsi Színház.....	33
6. Koncepció.....	36
6.1. Díszlet	
6.2. Jelmez	
7. Inspirációk.....	39
8. Látványtervek.....	43
9. Alaprajz.....	46
10. Jelmeztervek.....	48
11. Záró gondolatok, összegzés.....	54
12. Felhasznált irodalom, források.....	55

Bevezetés

Bevezetés

„Az élet bosszantó kelepce. Amikor a gondolkodó ember eléri a férfikort, és érett öntudatra ébred, önkéntelenül kelepceből érzi magát, amelyből nincs szabadulás. Utóvégre is, bizonyos véletlenek és esetlegességek akarata ellenére hívták életre a semmiből... Miért? Minek? Ha meg akarja tudni létének értelmét és célját, bárgyúságokkal elégitik ki; kopogtat az ajtón, de nem nyitják ki előtte; végül eljön a halál- ugyancsak akarata ellenére.”¹

Csehov

Csehovban talán az ragadhatja meg az olvasót, hogy kortársai közül kitűnve, Dosztojevszkij és Tolsztoj fénykorában, egy teljesen új, addig nem használt hangon jelentkezett az orosz irodalomban. Csehov egyik saját levelében is utalt arra, hogy modernsége nemcsak a formai újításokban érzékelhető, hanem az új mondandóban is. Talán ezért kételkedett benne a korabeli kritika, és bár minden ellenére Csehovnak nagy öntudatra, illetve bátorságra volt szüksége ahhoz, hogy megtalálja saját helyét, hiszen orosz kortársai közül is kevesen értették és érezték meg, azt, amit képviselt. Még Gorkij sem, aki saját hősei mozdulatlan életében is szinte ugyanúgy érzékelte a külsőleges egyenhangúságot.

Ha visszavezetjük egészen az ókorig, a dráma- ahogy a vígjáték és a tragédia is - konfliktusokra épül. Az ókori dráma konfliktusairól általánosságban elmondható, hogy királyok és leszármazottjaik között zajlik, a XIX. századra azonban Csehovval ez megváltozik. Csehov nemcsak a novella műfajának megújítója, hanem az ún. „drámaiatlan drámák”, vagy a cselekmény nélküli drámák megteremtője, melyek inkább lírai hangulatúak. Erre a típusú drámára kiváló példa a *Ványa bácsi*, mely tipikusan azon Csehov-drámák közé tartozik, ahol a hétköznapi lét eseménytelensége mögött jelentős belső konfliktusok zajlanak, melyek a tragédia bekövetkeztét sejtetik az egyéni létben. Mindazok ellenére, hogy minden Csehov-hős létében napvilágra kerül az élet értelmetlensége, tarthatatlansága, változatlan módon élük tovább életüket. Bár a tragikum más jelentést kap Csehovnál, mint az ógörög írónál, az élet megaláztatottságával, kihasználtságával, értelmetlenségével, a valósággal való szembesülés az, ami ugyanolyan katartikus hatással rendíti meg az olvasót. Csehov világa és karakterei az első, felszínes olvasásra egyszerűnek, unalmasnak tűnnek, azonban, ha értelmezzük alakjai kifejezéseit, megnyilvánulásait, gondolataikat a múlttól, vélekedésüket a jelenről és ábrándjaikat a jövőről, rádöbbenhetünk, hogy az író világa nagyon is összetett,

---

¹ A 6-os számú kórterem, 37. oldal, Holnap Kiadó 1994

bonyolult, sokrétű. Világában a valóság ellentmondásait szembesítő nézetrendszer fedezhető fel.

A lélek mélységeiben végbemenő történések megrendítőbbek, izgalmasabbak a külvilág történéseinél, ezt figyelembe véve a tragédia új értelmezést nyer Csehovnál. Ugyanolyan katartikus élményt válthat ki a hősök nem-cselekvése is az olvasóban, ez az egyik dolog, ami megfogott engem a Ványa bácsiban. A változásra való képtelenségben, ennek következményeiben véleményem szerint jelen századunk embere talán jobban magára ismer, mint a régmúlt idők szinte már heroikus alakjainak nagy életeseményeiben.

Csehov drámáiban (most leginkább a Ványa bácsira fókuszálva) az igazi konfliktus máshol van, mindenki önmagát kellene, hogy vádolja, hiszen minden karakter életét bizonyos múltbeli, vagy jelenbeli döntések, tévhitek, gyávaságok és erőtlenségek tették tönkre. Egyetlen szereplő sem tud kitörni az önáltatásból, egyikőjükben sem tudatosul, hogy mindenki maga építi életbörtönét, igyekeznek maguk előtt is ködösíteni és még véletlenül sem önmagukat vádolni. Számomra pont ezekért a Ványa bácsi az étellel szembeni vakság és az illúziók tragikomikus drámája.

Anton P. Csehov

Anton P. Csehov

1.1. Élete, jelentősége, munkássága

Anton Pavlovics Csehov a még alig polgárosodó, feudális Dél-Oroszországban született Taganrog városában, egy évvel az orosz jobbágyfelszabadítás előtt 1860. január 29.-én. Ő maga is jobbágy családból származott, nagyapja Jegor Csehov egy Csertkov nevű földesúrnál szolgált. A Csehovokra jellemző legendás makacsságnak és szívósságnak köszönhetően a nagyapa elhatározta, hogy nem várja meg a már régóta igen esedékes jobbágyfelszabadítást, hanem nagy nyomorúságok árán, de 3500 rubellal kivásárolja magát és családját 1841-ben. A család ezután útra is kelt, így kerültek Taganrogba, ahol később 1857-ben Csehov apja, Pavel Csehov már önálló üzletet nyitott. Csehov visszaemlékezéseiben nem jó szívvel gondol vissza gyermekkorára, hiszen zsarnokoskodó apja gyötörte a családot. 1889-ben az alábbi sorokat írta ugyancsak eldurvult bátyjának: *„Kérlek emlékezz vissza arra, hogy a zsarnokság és a hazugság annyira elkeserítette a gyermekkorunkat, hogy szinte émelyítően szörnyű visszaemlékezni rá. Emlékezz csak vissza arra a rettegésre és undorra, amit akkor éreztünk, amikor apánk az ebédnél viharosan fellázadt egy elsózott leves miatt, és anyánkat lehordta ostobának.”*²

Csehov bár nem volt jó tanuló, gimnáziumi évei végéig szülővárosában maradt, csak 1879-ben ment az akkor már Moszkvában élő és nyomorgó családja után, ahol ösztöndíjasként orvosi egyetemen tanulhatott. Az akkor alig húsz éves fiatalember hamar a családfő szerepébe került, hiszen apja nem szűnő zsarnokoskodással fordult családja felé, aminek emlékeit Anton még felnőtt korában is fájó szívvel őrizte.

Első nyomtatásban megjelent írása a Levél a tudós szomszédhoz című karcolat volt, mely a Sztrekoza (Szitakötő) nevű „művészeti élclap”-ban jelent meg. 1882-től a Szilánkok című szentpétervári satirikus lap állandó szerzője lett, 1884-ben sikeres diplomája után pedig már praktizált is. 1886-tól az Új Idő című lapban publikál, az elkövetkezendő két évben pedig két novelláskötete is megjelent (közel 100 novellát írt), amivel az elismert Puskin-díjat is elnyerte.

---

² Levendel Júlia: Így élt Anton Csehov, 9. oldal, Móra Ferenc Könyvkiadó, 1983

Csehov mindig igyekezett távol tartani magát a politikai mozgalmaktól, közéleti tevékenységét és magánéletét élesen elválasztotta művészi munkásságától. 1890-ben egy távol-keleti utazást tett az orosz fejedelemszigetre, Szahalin szigetére. Ennek emlékére írta Szahalin című útirajzát, amelyben realistán, objektíven mutatja be a rabok iszonyatos életkörülményeit. Olyan jelentős volt ez a mű, olyan hatása volt az akkori politikai életre, hogy a kormány a rabok életét javító intézkedéseket is bevezetett.

Már az 1880-as évek közepén a tuberkolózis kezdeti tünetei mutatkoztak rajta, ezért 1892-ben feladva a városi életet a Moszkvától közel 100 km-re fekvő Melihovo faluban egy birtokot vásárolt és letelepedett szüleivel. Többek között ismét felvett orvosi praxisa mellett, itt írta a Sirály című, egészen újszerű drámáját, a 6-os számú kórterem novellát, az Életem és a Három év című kisregényét. Öt év után egyre súlyosbodó betegsége miatt délebbre kellett költöznie, 1897-ben Nizza vált az otthonává nyolc hónapig, majd onnan Jaltába költözött, ahol 1899-ben házat is vásárolt. Itt írta a téli hónapok alatt A kutyás hölgy, illetve a Szakadékban című műveit. Ekkor már évek óta barátságot ápolt Tolsztojjal, 1898-tól pedig Gorkijjal is.

Moszkvában megismerkedett Konsztantyin Sztanyiszlavszkijjal, aki az akkor induló Művész Színház egyik vezetője volt. Nem egy bukás után végre eljött az az időszak, amikor drámái végre sikert arattak a színpadon. Itt mutatták be a Sirályt, 1899-ben a Ványa bácsit, két évre rá a Három nővért, 1904-ben pedig a Cseresznyéskertet. A századfordulón első látásra beleszeretett a színház egyik színésznőjébe, Olga Leonardova Knipperbe, akit 1901-ben feleségül is vett. 1900-ben az akadémia tiszteletbeli tagjává választották, de címéről nem sokkal később lemondott. Egyre súlyosbodó betegség gyötörte, 1904-ben Badenweilerbe utazott feleségével gyógykezelésre, itt érte a halál júliusban, testét a moszkvai novogyevicsi temetőben helyezték örök nyugalomra. Egykori jaltai és melihovói háza ma múzeumként működik.

1.2. Csehov, mint drámaíró

Ha nagy általánosságban akarunk Csehovról beszélni, elmondható, hogy a drámairodalom egyik legmeghatározóbb alakjai közé tartozik, aki többek között újrateremtette a novella műfaját és megalkotta a „drámaiatlan dráma” fogalmát. Az egyik első orosz író, aki szinte csak írásaiból élt, jól nyomon követhető, hogy csaknem a hét minden napján megjelent egy-egy szövege.

De hogy is kezdődött az ő pályafutása, színházhoz fűződő viszonya? Egészen az általános iskoláig kell visszatekintetünk, ahol az irodalomórákon az akkor még alig emlegetett írókkal

és művekkel ismerkedik, többek között Szaltikov-Scsedrinnel, akinek szatírái erősen hatnak a fiatal Csehov írásaira. Ebben az időben ragadt rá az Antosa Csehonte név, amit kezdő íróként még néhány évig álnévként használt. Nyomorúságos gyermekkora ellenére a kiskamasz nem veszti el humorérzékét, ez pedig sok mindenben átsegíti abban az időszakban. Családi körben színházi előadásokat tartanak, például Gogol Revizor c. darabját. Családi visszaemlékezések szerint jól utánozott, gúnyolta ismerőseiket, a város hírességeit és előkelőségeit, sőt még a taganrogi színházba is besurrant álruhában, kockáztatva ezzel azt, hogy kicsapják az iskolából. Mivel a színházban alig játszottak olyan darabokat, amik leköthették volna az érzékeny kamaszt, saját színházat alapított testvéreivel, barátaival. A gimnazista fiú írt bohózatokat, tréfás jeleneteket, ezek azonban nem maradtak fent, hiszen a „bemutató” után az összeset elégette.

1884-be ugrunk, amikor megírta a Dráma a vadászaton címmel kisregény terjedelmű elbeszélését, ez egy bűnügyi, hagyományos kalandokkal teli történet. Moszkvába való érkezése után elszánt, makacs egyetemistaként újra megpróbálkozott a drámaírással. Alexandr bátya nem támogatta, Mihail testvérük azonban lemásolta a darabot, amit Csehov eközben magabiztosan vitt el Moszkva egyik ünnepezt színésznőjének, hogy azt válassza jutalomjátékaul. Az írást azonban olvasatlanul, kis idő után visszakapta, az írói babérokra törő, megbántott fiatalember pedig azonnal nyomban összetépte, addigi műveivel együtt. A Mihail által őrzött egyik másolat példányát azonban több mint másfél évtizeddel Csehov halála után megtalálták, és azóta is világszerte játsszák a színházak Platonov címmel. Ez a mű, ha az érett Csehov-darabok szellemében viszik színpadra, komédiának minősül. 1977-ben, a megírása után közel 100 évvel, Nyikita Mihalkov a Platonov nyomán filmet készített Etűdök gépzongorára címen.

1887-ben járunk, amikor az egyik moszkvai színház névadója és vezetője, Fjodor Adamovics Kors drámaírásra buzdítja, ennek hatására Csehov kevesebb, mint két hét alatt megírja az Ivanovot. A moszkvai, majd pétervári bemutató nem túl pozitív, az író is elégedetlen, de mégis, ez az az esemény, mely után már a drámaírók, darabszerzők közé sorolhatja magát. Drámaírói pályafutása alatt az újabb fontos dátum 1895 októbere, amikor Csehov arról tudósít, hogy komédiát ír. A Sirályt azonban csak egy évre rá mutatták be a pétervári Sándor Színházban. Ez a mű talán az író egyik legszemélyesebb, mégis egyben a legnagyobb bukást megérő, majd később szélsőséges lelkesedést kiváltó műve. A darab bukása idején már jó barátságban volt Nyemirovics-Dancsenkóval, a századforduló egyik nagy rendezőjével, a színházi szakember viszont csak később ismeri meg a színházi világ nagy újjátását tervező

egyéniségét, Sztanyiszlavszkijt. Közös terveik közül a legfontosabb: egy új, más szemléletű színház létrehozása, így alakult meg 1898-ban a moszkvai Művész Színház. Nyemirovics-Dancsenkó szeretett volna a Sirállal nyitni, de Csehov elutasította a kérését, a rendező azonban addig ostromolta az írot, míg megszerezte annak beleegyezését. Bár végül mégsem az volt a nyitódarab, 1898 karácsonya után a Sirály meghódította a színpadot és a nézőközönséget. A már korábban megírt és vidéken több helyen játszott Ványa bácsit 1899 októberében a Művész Színház is bemutatta. Az író ekkor ismerte meg későbbi feleségét, Olgát, akivel 1901-ben tartották meg az esküvőt. Csehov tartott a házasságtól, hiszen tudta, hogy betegsége miatt nem sokáig él, feleségét Moszkvához köti a munkája, az írot pedig Jaltához a betegsége. *„Ha mi most nem vagyunk együtt... Abban nem te és nem én vagyok a hibás, hanem az ördög, aki belém bacilust ültetett, beléd pedig a művészet iránti szeretetet.”*³

Csehov végül nem bánta meg a házasságot, haláláig szerette feleségét és Olga mellett is hunyta le végleg szeméit.

Házasságuk legszebb és legboldogabb időszakai közé tartozik az a hat hét, amit Sztanyiszlavskij nyaralójában töltöttek el 1902-ben. Csehov ekkor egy különös drámát tervezgetett, amit végül mégsem írt meg. Elképzelése szerint a darab főszereplője egyszer sem jelenik meg a színen, a többiek hiába várják, végül az utolsó felvonásban csak a halálhíre érkezik. Ötven évre rá, az 1952-ben írt Godot-ra várva című színműben Beckett mintha csak Csehov ötletét használta volna fel.

Utolsó drámáját kevéssel halála előtt írta 1903-ban, Cseresznyéskert címmel, miután már több alkalommal megfogadta, hogy többé nem nyúl tollhoz. A darab nehezebben készült, mint előtte bármelyik, de az író fokozott aggodalmaiból megfejthető, hogy kivételesen kedves írásának tartja. 1904. január 17-én, Csehov születésnapján tartotta a Művész Színház a bemutatót, összekötve a huszonöt éves írói jubileumának ünnepségével is.

1.3. A drámaiatlan dráma, drámáinak általános jellemzői

Az ún. „drámaiatlan dráma” elnevezést nem az utókor adta Csehov darabjainak, hanem már saját kortársai is így nevezték, felmagasztaló, vagy éppen elítélő értelemben egyaránt használva a jelzőt. A különböző források vitatják, hogy kizárólag Csehov egyéni felfedezése lett volna, hiszen nem ő volt az egyetlen orosz író, akit nem értett meg a saját kora. Említeni lehet például Turgenyevet, aki a XIX. század egyik legnagyobb drámaíró tehetsége volt, de

---

³ Levendel Júlia: Így élt Anton Csehov, 172. oldal, Móra Ferenc Könyvkiadó, 1983

mindjárt az első darabjait ridegen és elutasítóan fogadta a színház és a színházi élet. De ilyen tehetség volt többek között az orosz Kafkaként emlegetett Szuhovo-Kobülin, vagy a francia operetteket fordító Nyekraszov.

Cselekménynélküliség, színpadi hatások hiánya, ez volt a korabeli kritika és színház megszokott kifogása az orosz drámával szemben. Az elmaradott orosz valóság talaján olyan drámafajta nőtt ki, amely előtt értetlenül állt akkor a korabeli Európa. Kétség sem férhet hozzá tehát, hogy az orosz dráma és színház egyenlőtlenül fejlődött a XIX. század útvesztőjében és szinte nyomtalanul tűnt el az egész Csehov előtti orosz dráma. Talán az ő műveinek világsikere hívta fel a figyelmet az előzményekre, de olyan is előfordult, hogy az orosz drámával kapcsolatos előítéletek, az értetlenség okozta egy-egy művének bukását. Meglehet, hogy nem volt a régi Oroszországban olyan párt vagy politikai mozgalom, mely ne becsmérelte volna az ifjú Csehovot „pesszimizmusa”, „közömbössége” miatt. Persze ha jobban belemélyedünk a munkásságába és világszemléletébe, láthatjuk, hogy mennyire igazságtalan ez a vád. Gorkij írta visszaemlékezéseiben Csehovról: *„Egész életében a saját lelkéből táplálkozott, mindig önmaga volt, lélekben szabad és sohasem törődött azzal, hogy egyesek mit várnak, mások- a durvábbak- pedig mit követelnek tőle”*.⁴ Csehov igen színes egyéniség volt, megtanult tájékozódni saját korának igencsak ellentmondásos jelenségei között.

Sokan osztják azt a nézetet, hogy az akkori orosz színház sohasem volt szószék, ahol eszméket hirdettek, sokkal inkább egy fórum, ahol nem megmagyarázták, hanem ahogy látták, fenségesnek és közönségesnek, őszintén, kendőzetlenül bemutatták az életet. Zola szerint az orosz dráma legfőbb sajátossága, hogy emberséges, az élethelyzetek lényegét ragadja meg. Az orosz drámák optimizmusa leginkább a jövőbe vetett reményben nyilvánul meg. Csak a jövő ad némiképp tartalmat és értelmet a jelennek Csehovnál is. A Sirály bűvös taván, a Cseresznyéskert virágzó ligetében, a Három nővér nyírfái között a szebb jövőnek egy-egy fénysugara tör át. Ezek a sugarak megváltoztatják a jelen sötétjét, színt hoznak a fekete-fehér rendszerbe, olyan színeképeket alkot, melybe tökéletesen illeszkednek egymáshoz a komikus, drámai és lírai árnyalatok.

A „lírai komédia” kifejezést először Gorkij használta a Csehov-darabok műfajának jelölésére, ezzel mondhatni egy évszázados problémát oldhat meg. Gogoltól kezdve ugyanis - a

---

⁴ Rév Mária: Csehov századfordulója, Universitas, Budapest, 1995

fennmaradt kéziratok szerint - majdnem minden orosz drámaíró először komédiának nevezte el darabját, ebből lettek később vitái Csehovnak is a Művész Színházzal. Mászt értettek az írók a komédia műfaján és mászt a színház. Az orosz darabírók számára a komédia a világ sokszínűségét ábrázoló legtökéletesebb drámai műfaj volt, melyben összefoglalták és egyesítették világszemléletük legkülönbözőbb oldalait és árnyalatait. A színház ezzel szemben egy primitív konfliktusokra épülő helyzetbohózat láncolatát kereste a vígjátékokban, ezért unalmasnak, cselekménytelennek találta a klasszikus orosz komédiát. Mindezek ellenére az orosz drámaírók a komédia egészen új és sajátos lehetőségeit keresték, illetve valósították meg műveikben, ami nem fért bele az európai dráma egyetlen addig kialakult műfajába sem. Jellemző, hogy a hősök nem egymással kerülnek összetűzésbe, hanem a világgal, amely megnyomorítja és egymás ellen fordítja őket. A Csehov-hősök drámáját pedig a tragédiára való képtelenség felismerése teszi feloldhatatlanul tragikussá.

Visszatérve a „drámaiatlan dráma” fogalmához, Almási Miklós így magyarázza a kifejezést *A drámafejlődés útjai* c. könyvében: „a XIX. század végi modern dráma elnevezése; lényege: a dráma szakít a hagyományosnak számító arisztotelészi vagy shakespeare-i dramaturgiával, a drámai szituáció csökevényes, a hagyományos konfliktus elsikkad, epikus és lírai elemek vagy más művészeti ágak eszközei bontják meg az akció és dikció egységét; az átlényegítés legjelentősebb képviselője A. P. Csehov.”⁵

Műveiben az orosz vidék sivár, élettelen, tespedő világát ábrázolja, művei nem vígjátékok és nem is tragédiák, karaktereinek életében még igazi konfliktusok sem alakulnak ki. Hősei jellemzően értelmetlen életet élő, cselekvőképtelen, szürke emberek, nem is a sorsuk tragikus, hanem a világ, amiben élnek, amilyen hatással az rájuk van. Bár minden művében megvan a lehetőség a tragédia létrejöttére, ehelyett az alaphelyzetekből nem bontakozik ki katasztrófa, az esetleges tragikus események (pl. öngyilkosság, gyilkossági kísérlet) semmilyen hatással nincsenek a szereplőkre.

Csehov azonban nemcsak a drámai konfliktussal kapcsolatban szakít a „színházi művészet szabályaival”, hanem a cselekmény időbeliségében és lebonyolításában is. Műveinek jellemző sajátossága, hogy az igazán lényeges események igazából a felvonások között, a színpalak mögött zajlanak, a felvonások között pedig akár évek telhetnek el. A feszült, mozgalmas akciók hiánya, az időintervallum tágítása lelassítja a cselekményt, megnöveli a megjelenített mindennapok hangulatának szerepét. Ennek a cselekvésképtelenségnek köszönhetően

---

⁵ Almási Miklós: *A drámafejlődés útjai*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1969

műveiben sok a tragikomikus figura, akinek élete leginkább csak vergődés, nem pedig aktív tett. A drámai feszültségre időnként lírai eszközökkel erősít rá. A szereplők álmai, vágyai szöges ellentétben állnak szerencsétlen élethelyzetükkel (ez az alapszituáció), ez a történet előrehaladtával fokozatosan egy másfajta reménytelen helyzetté alakul, de ugyanakkor megteremtve azt a lehetőséget, hogy karakterei felismerjék a kilátástalanságot, azt, hogy életük hol romlott el, de végül mégsem jutnak katartikus végkifejlethez. Hősei látszólag megadják magukat sorsuknak, de a belső ellenállás fokozza a kritikai hozzáállásukat a környezettel és önmagukkal szemben. Elindul az igazságkeresés folyamata, mely elvezet a sokszor groteszk formában megnyilvánuló lázadáshoz. A szerelem, a nő és a férfi kapcsolata is jelentős helyet foglal el írásainak témái között.

Csehov saját maga szerint művei a komédia műfajába tartoznak, ám elég keserű lehet a néző nevetése, hiszen a nevetséges helyzetek mögött borús kérdések derengnek fel, leginkább a jövőt illetően. Érdekes még említeni és külön jelentősége van az író allúzióinak (áthallásainak) is. Nem csupán a világirodalomból hozott párhuzamok (Shakespeare, Molière), vagy konkrét utalásokkal (a Ványa bácsiban például Asztrov egy Osztrovszkij- dráma jelenetéről beszél), hanem a karakterek által képviselt gondolatok, szellemiségük miatt is. Csehov gyakran ad figurái szájába olyan gondolatokat, melyek Tolsztoj, vagy Dosztojevszkij hőseinek elméleteire, eszméire emlékeztetnek. A különbség csak az, hogy amíg a két író szereplői hitelesen képviselik ezeket, addig Csehov karakterei képtelenek a gondolatok értelmes, helyénvaló képviselésére, csak a kérdések megfogalmazásáig és feltevéséig jutnak el, a választ azonban kétségbeesetten keresik. *„Élni fogunk! A zene olyan vidáman, olyan boldogan szól. És én azt hiszem, nemsokára megtudjuk, miért élünk, miért szenvedünk... Jaj, csak tudnám miért, csak tudnám miért?”*⁶

Csehov darabjainak atmoszféricusan megteremtett világa az értékek lassú, de megfőkeztetetlen pusztulását mutatja, a XIX. századi eszmék érvénytelenségét. A csehovi értelmezés szerint tehát a cári Oroszország trojkája egyenesen, megállíthatatlanul a pusztulás felé rohan. Úgy is értelmezhetjük, hogy az író szomorúan „gúnyolja ki” nagy elődeit, azoknak nagy heroikus alakjait. Bánatának oka azonban nemcsak a csalódás és a kiábrándultság a régi eszmékben, hanem leginkább az, hogy ebben a széteső világban nem lát kiutat.

---

⁶ Olga; A három nővér, 4. felvonás, zárójelenet

Történelmi környezet

Történelmi környezet

Véleményem szerint, ha a XIX. századi Orosz Birodalom történelmét vizsgáljuk, muszáj szót ejteni II. Sándor cár reformjairól a század közepén, illetve annak következményeiről.

II. Sándor 1855-ben lépett trónra, 36 éves korában, de ekkor még javában tartott a krími háború (1853-1856). Ez volt az a történelmi esemény, mely rávilágított arra, hogy Oroszország mennyire visszamaradt a nyugati hatalmakhoz képest, főként I. Miklós cár elnyomó rendszere miatt és gyökeres változásokra van szükség (erről egyébként a művelt orosz elit is beszélt). Miután 1856 tavaszán megkötötték a párizsi békét, II. Sándor cár ezután az ország belső ügyeire fordította figyelmét. Fontosnak tartotta a közlekedés fejlesztését, uralkodása előtt az ország vasúthálózata még az 1000 km-t se érte el, de haláláig ez a hosszúság 22 000 km-re nőtt. Ez a lépése nagyban hozzájárult az ország kapitalista átalakulásához. Legfontosabb és legnagyobb intézkedése azonban a jobbágyság eltörlése volt, melynek törvénye 1861. február 19-én lépett életbe. A felszabadított jobbágyok nemcsak szabadságjogot kaptak, hanem némi földhöz is juthattak. Ennek az intézkedésnek a célja leginkább a kisbirtokosi osztály létrehozása volt, bár ilyen téren a rendelkezés nem járt sikerrel. A felszabadítás mellett 1864-ben bírósági reformot is végrehajtottak, amely felszámolta a régi jogrendszer igazságtalanságait, így Oroszországnak tulajdonképpen ekkor lett elsőként a nyugati mércével is elfogadható igazságszolgáltatási struktúrája. Ugyanebben az évben született a helyi önkormányzatokról szóló törvény, amelyben az ún. zemsztvók felállításáról döntöttek. Ez javította a szociális helyzetet, kiterjesztette az önkormányzat hatáskörét, a tudatlanságban élő orosz falvaknak elhozta a felvilágosodás első fénysugarait. A falusi zemsztvo iskoláknak köszönhetően az írástudatlanság aránya jelentősen csökkent. Ugyanebben az időben az ország hadügyminisztere is reformokat hajtott végre a katonai szervezet szinte minden ágára vonatkozóan. Ennek köszönhetően javult a katonai iskolák színvonala, a katonaság oktató szerepe, majd 1874-ben bevezették az általános hadkötelezettséget, illetve a kötelező besorozást.

Sándor, bár nem volt liberális uralkodó, regnálása alatt a politikai élet mégis megváltozott. Meg volt győződve róla, hogy az ország még nem elég fejlett és érett a képviselői, illetve alkotmányos kormányzásra. Utasítására számtalan politikai foglyot szabadon engedtek, száműzöttek térhettek haza Szibériából, még azokat a súlyos megkülönböztetéseket is

enyhítette, melyek a vallási kisebbségeket sújtották. Ezeken kívül eltörölte a külföldre utazással kapcsolatos megszorításokat, megszüntette, a középkori, barbár büntetési eszközöket.

Oroszország az imperializmus korában

Amikor 1881-ben az uralkodó merénylet áldozata lett (melyet a Népakarat nevű csoport szervezett), véget ért a sokak szerint „liberális” reformok időszaka is. A cár fia, III. Sándor nemcsak az apját meggyilkoló szervezetet számolta fel, hanem a politikában is éles fordulatot hozott. A merénylet után kiadott cári kiáltványban egyértelművé vált, hogy az új, restaurációs jellegű kormányzat az addigiaknál jóval autokratikusabb eszközöket kíván alkalmazni.

Felülvizsgálat alá vették a korábban meghozott polgári reformokat, ennek hatására 1886-ban kiadtak egy új rendeletet, mellyel a mezőgazdasági munkásokat teljes egészében kiszolgáltatták a munkaadó birtokosnak. Egy évvel később megtiltották a szegényebb származásúak felvételét a középiskolákba. 1889-ben egy rendelet jelent meg a közigazgatási főnökökről, amely meghatározta, hogy csak és kizárólag nemes-földbirtokos származású közigazgatási felügyelőknek lehet hatáskörük a paraszti önkormányzatok, a paraszt bíróság és a korábban megszüntetett polgári jellegű kerületi békebíróságok ügyeinek többségében. 1890-ben új szabályok születtek a zemsztvók működésére vonatkozóan, melyek teljesen megszüntették a parasztok befolyását, és szigorúbb feltételeket állítottak a zemsztvók választásában. Egy 1892-es rendelet elvonta a városi lakosság kevésbé tehető rétegeitől az önkormányzati szervek választásának jogát, miközben erősítette az ingatlantulajdonosok befolyását. Azonban a diktatúra csak ideiglenesen tudta korlátozni a nem nemes lakosság jogait, mivel a gazdaság fejlődése az udvar számára is fontos volt. A protekcionista gazdaságpolitika ugyanakkor nemcsak jövedelmet hozott a kincstárnak, hanem olyan társadalmi változásokat is előidézett, amelyeket a cárizmus nem kívánt.

Az 1890-es évektől különösen fellendült az ipar az országban, melynek legfőbb oka továbbra is a vasútépítészet volt. Ez az alkalmazotti létszám növekedése miatt a könnyűipar piacát is gyarapította, az ezekkel összekapcsolható városiasodás pedig nagymértékben szélesítette az építőanyag-, és faipar piacát. A bányászat és kohászat ugrásszerűen fellendült, átrajzolva az ország gazdaságföldrajzi térképét, és ezzel együtt az új iparvidékek kiépítése is az ipari technológia fejlődésével járt együtt.

A belső piac lassú növekedése arra ösztönözte az orosz tőkét, hogy új területeket hódítson meg. Ennek eredményeként a nagy vasútépítkezések révén nemcsak Szibéria és a Távols-Kelet nyersanyagforrásaikhoz férhettek hozzá, hanem megnyíltak számukra Perzsia, Kína, Törökország és Afganisztán piacai is. Ezekre az új piacokra azért volt szükség, mert a feudális maradványok által intézményesített nyomor minimálisra csökkentette a lakosság vásárlóerejét. Az orosz iparfejlődést nem a virágzó mezőgazdaság iránti kereslet növekedése hívta életre, hanem főként a kormány által támogatott beruházások iránti igény. A falu képtelen volt az átalakulásra, és a súlyos adóterhekkel sújtotta parasztság nyomorgott. A századforduló körül már közel ötmillió földreform nélküli parasztot tartottak számon. A falusi mezőgazdasági túlnépesedés ösztönözte a munkahelyek teremtését, de nem növelte jelentősen a fizetőképes keresletet.

III. Sándor halála után II. Miklós lépett a trónra. 1894-től 1917-ig, az októberi orosz forradalomig uralkodott, ez idő alatt pedig tovább korlátozta II. Sándor cár újító reformjait. Üldözte a forradalmi mozgalmakat, és a polgári réteg alkotmányos engedményeket indítványozó összes kísérletét is elfojtotta. A cár, aki a liberális törekvéseket hiábavaló ábrándozásnak nevezte, szigorította a cenzúrát, kiterjesztette a falvakban tevékenykedő közigazgatási főnökök hatáskörét, és tovább erősítette a rendőri üldözést. Azonban nem hagyta figyelmen kívül a burzsoázia növekvő befolyását sem, amely az ipari fejlődés által előidézett jelentős társadalmi átalakulás elengedhetetlen velejárója volt. Ezért gazdasági téren engedményeket tett. Nagyszabású pénzügyi reformjával áttért az addig használt ezüstről szilárd aranyalapú pénzrendszerre, amelyhez az adók visszafogásával és a szeszmonopólium bevezetésével is hozzájárult.

Úgy gondolom, fontos párhuzamba hozni az orosz környezetet és Csehov fiatal éveinek néhány pillanatát, családi hátterének néhány jellemző vonását. 1879 után érkezett a családját követve Moszkvába, és talán semmi sem állt távolabb tőle egész életében, mint maga a zsarnokság, ami ebben az időszakban igencsak jellemző volt az országra. Alig volt húszéves, mikor rájött, hogy milyen keveset ér az a felszabadulási harc, mely megragad a külsőségeknél, ami valójában nem is teszi szabaddá belül az embert. A jobbágysorból magát felszabadító nagyapa maga is jobbágynyúzó volt, apja a családban, a négy fal között szintén zsarnok. Csehov számára ebben az időszakban úgy tűnik, hogy ennek a kettősségnek a felszámolása, az igazi belső szabadság kivívása válik a legfontosabbá az életében, melynek

harctere csak és kizárólag belül van. Hiszen valójában az a legnagyobb hős, aki legyőzi önmagát.

Amikor 1881-ben II. Sándor cárt megölték, tömegeket tartóztattak le, erősödött a cenzúra, folyóiratokat tiltottak be, stb. Ebben a forrongó hangulatban, mintha Csehovot a politikából semmi sem érdekelné. Leköti egyéni szabadságharca, kimondottan iszonyodik a tömeges megmozdulásoktól, erőszakosságtól. Élete során még később sem csatlakozott bármilyen mozgalomhoz, nem hódolt be semmiféle szervezetnek, kizárólag önmagára és szociális érzékére támaszkodott, intuíciójára hagyatkozva hozta meg döntéseit, sohasem szabályok és előítéletek szerint.

Ha visszatekintünk gyermekkorára, írói pályafutására, észre vehetjük, hogy hányszor lázadt az erőszak és a hazugság ellen. Először is önmagában győzi le például a gyűlölt szolgatudatot, lázadása sohasem volt harsány, színpadias. Emellett azt is figyelembe kell venni, hogy sohasem az emberek, hanem csak az emberi tulajdonságok ellen lázad. Ez a vonás műveiben is megjelenik, szolgálalkú szereplőit kinevetteti, de meg is sajnáltatja az olvasóval, egyszerre ironikus és részvevő, ez pedig személyiségének és művészetének legfőbb jellegzetessége, mely az emberséges világlátásából ered. Gondolhatunk például arra, hogy gyermekként mennyit szenvedett apja erőszakossága miatt, felnőttként azonban mégsem törekszik a végleges elszabadulásra. A nehezebb utat választja, a megértést. Ám nem csak, hogy megérti az apját, de gondoskodik róla, és az egész családról, miközben ő maga más ízlés és értékrend szerint él.

A m a n ó r ó l

A manó

A manó Csehov 1889-ben írt darabja, tulajdonképpen a Ványa bácsi előzményének tekinthető. Nyomtatását és előadását azonban az író annak idején saját maga tiltotta meg. Az eredetileg színpadra szánt mű kéziratát félretette, majd néhány évvel később megírta belőle a Ványa bácsit, mely lényegesen jobban sikerült dramaturgiai szempontból, mint az előző darab. Főbb szereplői majdnem ugyanazok, de a figurái nincsenek mélyen kidolgozva, felszínesek, elnagyoltak, szerkezete nem annyira átgondolt. Asztrov karaktere több, szimplább alakban rejtőzik, ebben a változatban pedig Ványa sikeres öngyilkosságot követ el. Ez a történet sokkal több szereplőt érint, a karakterek egymáshoz való viszonya talán bonyolultabb. A nyugdíjas professzor, aki feleségül vette második és sokkal fiatalabb feleségét, Jelenát, sokat szenved egészségügyi állapota és öregsége miatt. Jelena már nem szereti őt, de úgy érzi csapdába esett és nincs hová mennie. Tovább rontja a helyzetét, hogy vonzódik egy fiatal földbirtokoshoz (az angol leírásokban csak „wood demon”-nak, vagyis fa démonnak, magyarul manónak neveznek), aki liberális, orvosi diplomája van, de gyűlöli az arisztokratákat, és azért küzd, hogy megmentse a fákat, illetve a vidéket az elpusztulástól. A férfi azonban nem Jelenára vágyik, hanem annak mostohalányára, a 20 éves, tanult, okos Szonyára.

Sokak szerint azonban *A manó* legfőbb gyengesége, hogy a három fiatal nőalakja nehezen játszható, hálátlan szerep, a karakterek személyisége felszínesen kidolgozott. Csehovnak, mint a darab írójának joga volt hozzá, hogy csak a jobban sikerült Ványa bácsi-t engedje színpadra vinni, és ahhoz is joga volt, hogy később, 1901-ben végérvényesen is megírja a három, hasonló sorsú fiatal nő témáját a Három nővér-ben.

Ványa bácsi elemzése

Ványa bácsi

„Olyan darabot kell írni...- fejtegette egyszer Csehov-, amelyben az emberek jönnek-mennek, ebédelnek, az időről beszélgetnek, kártyáznak. Legyen a színpadon is minden éppolyan bonyolult és egyúttal minden olyan egyszerű, mint az életben. Az emberek ebédelnek, csak ebédelnek, de ugyanakkor alapozódik meg a boldogságuk, vagy zúzódik össze az életük...”⁷

Már az Ivanovban és a Sirályban is csak „jönnek-mennek, ebédelnek”, de az igazán látványos jelenetek lefojtása, a feloldhatatlan és végtelenül tragikus élet bemutatása a Ványa bácsiban valósult meg igazán. Hiszen a darabban tulajdonképpen alig történik valami és mégis a világirodalom egyik legizgalmasabb színpadi játéka. Szerebrjakov nyugalmazott, betegeskedő egyetemi professzor már jó ideje vidéken vendégeskedik első házasságából született lánya, Szonya birtokán. A tudálékos professzor ifjú felesége, a 27 éves Jelena Andrejevna, aki szenved öreg férje oldalán, naphosszat csak ábrándozik, unatkozik, olvas és megbűvöli a birtok férfi lakóinak jó részét. Vojnyickij, Szonya nagybátyja, azaz Ványa bácsi bosszúsan figyel, hogy felborul az élet rendje a vendégek érkezése miatt. Ebben az eddigi egyhangúságot felkavaró káoszban a szereplők, ahogy haladunk előre a történetben, megérik, hogy életük valahol elromlott, valami lényeges hiányzik belőle. De miután a jövevények elutaznak, visszatér a korábbi nyugodt élet. Valamennyi szereplőt azonban fojtogatja a magány, de mindenki másért és máshogyan gyötrődik. Összevetve a darab előző változatával, *A manóval*, a Ványa bácsi elsősorban Asztrov szerepének hangsúlyosabbá válásával különbözik a másiktól.

A történetben két férfi „verseng” egy harmadik férfi feleségének szerelméért. Bár a házastársak kapcsolata régen megromlott, még sincs házasságtörés, de nincs „befutó” szerelmes sem: tulajdonképpen nem történt semmi. Még a versengés sem mondható igazinak, hiszen Vojnyickij az utolsó pillanatig nem is tud vetélytársáról, és személyes kudarcának sem a vetélytárs az oka. Megnevezése ellenére Ványa bácsiban semmi bácsiszerű nincsen, hiszen ereje teljében lévő, 47 éves, nyitott gondolkodású vidéki értelmiségi, annak ellenére, hogy egyre fokozódik benne az elégedetlenség élete iránt.

Asztrov, az orvos szerelmét is két nő szeretné elnyerni: a kevésbé mutatós Szonya szerelme eleve viszonzatlan és az is marad, Jelena pedig későn eszmélt rá, hogy hiba volt az idős

---

⁷ Levendel Júlia: Így élt Anton Csehov, 128. oldal, Móra Ferenc Könyvkiadó, 1983

professzorhoz feleségül menni, de gyávasága győz és mégsem lép félre. Gyengédségre és megértésre vágyik, ezt azonban a rámenős orvostól nem kaphatja meg. Végül egyik nő vágya sem teljesül: tehát ismét nem történik semmi. Rivalizálás pedig egyáltalán nincsen a két nő között, sőt inkább még közelebb kerülnek egymáshoz a történet során.

Asztrov, véleményem szerint bár alapvetően jó ember, a napi robotba belefásult orvos képtelen a közelében élők érzelmei iránti nyitottságra. Egyedül az erdőket félti és gondol a jövő nemzedékeire is. Az erdőkről szóló hosszú, szenvedélyes monológjaival ellentétben a szereplők kérdéseire legtöbbször csak egy-két szavas, rideg válaszokat ad. Egyedül a szépség iránt fogékony, csak ez tudja kimozdítani a szürkeségből, ugyanakkor azzal is tisztában van, hogy Jelena tétlen életmódja „fertőző”.

A legerősebben azonban Ványa bácsi éli meg élete kudarcát. Tiltakozása, szembeállása és gyűlölete a professzor iránt a harmadik felvonásig egyre csak nő, Szerebrjakovnak a birtok eladására vonatkozó javaslatára pedig – amely az utolsó csepp volt a pohárban- kirobban. Gyilkossági kísérlete végül sikertelen, Jelena meghódításában is kudarcot vall, még az öngyilkossághoz sincs elég ereje: tehát igazából megint nem történt semmi. Ebben a nem-történésben fejeződik ki karakterének tragikomikuma: elfecsérelt életéért nem Jelena, nem is a professzor a felelős, tulajdonképpen nem is Szerebrjakov az ellensége, hanem önmaga. Valójában nem is feszül igazi konfliktus a két ember között. Az igazi konfliktus máshol van, mindenki önmagát kellene, hogy felelőssé tegye, hiszen minden karakter életét bizonyos múltbeli, vagy jelenbeli saját döntések, tévhitek, gyávaságok és erőtlenségek tették tönkre. Egyetlen szereplő sem tud kitörni az önáltatásból, egyikőjükben sem tudatosul, hogy mindenki maga alkotja meg azt a kalitkát, amiből aztán életük végéig képtelenek kiszabadulni.

A legsűrűbb, legfeszültebb pillanat egyben a legkomikusabb is: Ványa pisztolyt ránt Szerebrjakovra. *„Tönkretetted az életemet. Én nem is éltem, nem is éltem! A te jóvoltadból elfecséreltem, eltékoztam életemnek legszebb éveit! A leggonoszabb ellenségem vagy!”*⁸ Lövéseit azonban elhibázza, mikor elsüti a fegyvert: *„Nem talált? Megint mellé? Az ördög vigye el...”*⁹ A hagyományos dramaturgia szabályai szerint a fokozatosan felépített és tetőpontra vitt tragédia végül mégis kicsorbul: Ványa bácsi lázadó tette szinte már szánalmas,

---

⁸ Csehov: Ványa bácsi, Ványa, III. felvonás

⁹ Csehov: Ványa bácsi, Ványa, III. felvonás

félresikerült. A nagy jeleneteket azonban elnyeli a darabban a hétköznapiság: a szenvedő és szenvedésük természetét jól ismerő emberek nem tudnak változtatni belső rabságukon.

Ha Ványa lelőné a professzort, ha mégis gyilkosság történne, a darab egészen más világba vezetne, sokkal egységesebb is maradna. Így ez a gyerekes jelenet az utolsó kincsétől, a méltóságától is megfosztja a megkeseredett férfit.

Csehov azonban a darab egyik szereplőjével sem azonosul, de egyetlen karaktertől sem fordul el, nem tagadja meg senkitől a részvétet.

4.1. Szimbólumok a műben

Általánosságban elmondható, hogy a Ványa bácsi nem támaszkodik nagy mértékben szimbólumokra, néhányról azonban muszáj említést tennünk a darab elemzése során. Az I. felvonásban megjelenő csirkéket például lehet a háztartás tétlenül fecsegő tagjaiként azonosítani, de Asztrov hosszú bajusza akár az önmagától való elidegenedés érzését is jelölheti. Említhetjük még Ványa rózsacsokrát, amit Jelenának szándékozik átadni békeajánlatként a III. felvonásban, míg meg nem látja őt Asztrov karjaiban, ez akár a férfi reménytelen szerelmét is képviselheti. Két szimbólumról azonban érdekesebb több szót ejteni; ezek a térképek és az erdőszet.

A professzor vidéki birtokának nyomasztó légkörében a térképek nyújthatnak rövid bepillantást a külvilágba, a darabban megjelenő néhány térkép a birtokon túli jobb élet reményét szimbolizálja, ennek azonban két pólusú jelentése van. A negyedik felvonás elején a színpadi útmutatásokban Csehov röviden leírja Afrika térképét, amely Ványa szobájában lóg, bár erre nyilvánvalóan senkinek nincs itt szüksége. Ez az apró részlet Ványa elveszett reményeit jelképezi. Ahelyett, hogy sikeresebb, kalandosabb életet élt, Afrikába, vagy bármilyen más izgalmas helyre utazott volna, helyette élete nagy részét a professzor birtokán töltötte, az évek során lassan ráeszmélve, hogy munkája értelmetlen. Megbánta, hogy Szerebrjakov és a birtok érdekeit saját maga elé helyezte, most pedig, hogy úgy érzi, elpazarolta fiatalságát, úgy tűnik, hogy a térkép állandóan emlékezteti őt azokra a lehetőségekre, melyekkel soha nem élt. Ezzel szemben Asztrov térképei a helyi erdőkről reményt adnak neki, nem pedig az elvesztett lehetőségekre emlékeztetik. Amíg a környezet hanyatlása foglalkoztatja, Asztrov eltűnő erdőkről készült térképei mutatnak számára küzdenivalót. Az orvos tudja, hogy a külvilág nagyobb és fontosabb, mint a saját kis élete, ezért térképei tehát inkább a reményt, mint a sajnálatot tükrözik.

A másik legfontosabb szimbólum maga az erdészlet és az erdő, a fák szeretete. Míg a legtöbb szereplő jelenlegi helyzetét a lelki nyomorúság jellemzi, az újonnan ültetett és gondozott fák egy reménytelibb, szebb jövő lehetőségét jelentik. Ez a szimbólum azonban fizikailag nem jelenik meg a darabban, csak Asztrov erdészeti hobbijáról szóló beszélgetésekben esik szó róla. Amíg orvosi munkája miatt már-már depressziós, büntudata van néhány páciense halála miatt, erdészeti munkája céltudatosságra inspirálja. A darabban úgy tűnik, hogy Asztrovon kívül senkit sem érdekel a jövő nemzedék, sem pedig az orvosnak a környezet megőrzésére tett erőfeszítései, ám őt ez nem tántorítja el, de még az sem, hogy nem kap dicséretet munkájáért. Az első felvonásban Asztrov elmagyarázza azt a büszkeséget, amelyet akkor érez, amikor ránéz az általa ültetett és növekvő palántákra. Az a gondolat, hogy munkája jelentős hatással lehet a jövő nemzedékeire, megnyugtatja az orvost, a facsemeték látványa reményt kelt benne, hogy saját szűk élete nem jelenti a tágabb emberi történet végét. Ez szorosan összekapcsolja az erdészlet/erdő szimbólumát a darabnak az örökségre és a presztízssre összpontosító fókuszával. Asztrov értelmet talál abban a tényben, hogy maguk a fák az ő öröksége, egészségesebb és fényesebb jövőt biztosítva azoknak, akik még sokáig élnek, miután ő elment. Lehet, hogy Asztrov és a többiek élete nyomorúságos, de a fák növekedni fognak és remélhetőleg megélnék egy sokkal-sokkal szebb jövőt.

4.2. Karakterek elemzése

Ivan Petrovics Vojnyickij: Szonya nagybátyja, a cím szerinti „Ványa bácsi”. Marija Vasziljevna fia, Szerebrjakov professzor néhai első feleségének testvére. Vojnyickij és Szonya évekig magasztalták Szerebrjakovot és kezelték, rendben tartották a birtokát, de a feszültség azóta megnőtt, hogy a professzor és Jelena beköltözött a házba. Mindennél jobban talán az intenzív irigység határozza meg Ványát, mint karaktert. Mivel sajnálja látszólag elvesztegetett életét, a keserűség és a féltékenység végül eluralkodik rajta, és ezt meg se próbálja tagadni. Egykor tisztelte Szerebrjakov professzort, de azok az idők már rég elmúltak, most megveti, egyrészt azért, mert özvegy ember létére feleségül vette Jelenát (akihez Ványa mindig is vonzódott), másrészt azért, mert életéből éveket vesztegetett látszólag értelmetlen tudományos törekvésekre, a professzor támogatására, de most csalódást okozott neki. Ványa folyamatosan azon töpreng, hogy mivé válhatott, és milyen sikeres lehetett volna, ha nem a professzor segítségének szentelte volna életét. A darab sok más szereplőjéhez hasonlóan Ványa is nyomorult életet él, de talán ő az egyetlen, aki ebből a lehető legrosszabb helyzetet hozza ki. Azáltal, hogy másoknak ellentmond, kétségbeesetten (és hiábavalóan) üldözi Jelenát

szerelmével, végül revolverrel támadja meg Szerebrjakovot, Vojnyickij elveszti az általa áhított tisztelet utolsó cseppjét is. Szörnyű viselkedése és jellemfejlődésének hiánya megmutatja, hogy az ember mennyire megronthatja jelenét és jövőjét, a keserűség és a nemcselekvés lassú méregként adagolva visszafordíthatatlanul megpecsételi sorsát. Ebben a nem-történetben fejeződik ki karakterének tragikomikuma: elfecsérelt életéért nem Jelena, nem is a professzor a felelős, tulajdonképpen nem is Szerebrjakov az ellensége, hanem önmaga.

Alekszandr Szerebrjakov: idős, nyugdíjas egyetemi professzor, aki nemrég érkezett vidéki birtokára második feleségével, Jelenával. Szerebrjakov általában a városban él, és a vidéki házba érkezés gondot okoz neki és körülötte tulajdonképpen mindenkinek. A „nyomorult” szereplőkkel teli darabban Szerebrjakov azt hiszi, hogy ő a legszerencsétlenebb, legfőként idős kora miatt. Haszontalannak éli meg a létét, miközben a házban vesztegel, tehernek érzi magát, érzi a gyűlöletet, ellenszenvet, amit legerősebben Ványa érez iránta. Bár Vojnyickij és Szerebrjakov nem szívlelik egymást, sok a közös bennük: mindketten úgy érzik, életük legszebb éveit mögöttük, és fiatalságukat elvesztegették. A köztük lévő feszültség végül odáig fajul, hogy Ványa revolverrel lő rá Szerebrjakovra. Asztrov, az orvos vélekedése szerint a professzor nyomorúsága leginkább a „tétlenségéből” fakad. Szerebrjakov minden munka vagy új cél nélkül nem tud mást tenni, mint a házában ülni, és megszállottan elmerülni az öregségével kapcsolatos sajnálatában és bizonytalanságaiban. Ez a tétlenség megnehezíti számára, hogy túllásson önmagán és problémáin. Büntudatot érez, amiért jelenlétével megzavarta a háztartást, de még mindig leginkább a saját nyomorúságára koncentrálnak.

Jelena Szerebrjakova: Szerebrjakov professzor 27 éves második felesége. Jelena a darab konfliktusának fő katalizátora, hiszen jelenléte a házban jelentős hatással van minden főszereplőre, így vagy úgy, bár nem akar problémát okozni, és gyakran büntudata is van emiatt. Ványa kétségbeesetten szerelmes belé, még Asztrov is vonzónak találja a fiatal feleséget, és az orvos sem közömbös Jelena számára. Ez további problémákat vet fel, mivel Szonya szerelmes Asztrovba, aki nem viszonzja az érzéseit. Eközben Jelena saját férje, Szerebrjakov állandóan öregségére panaszkodik és bocsánatot kér tőle egyszerűen azért, mert létezik. Mindezeket figyelembe véve valószínű, hogy Jelena több nyomorúságnak van kitéve, mint bármely más karakter. El kell viselnie Ványa nemkívánatos szerelmét, Szonya kétségbeesését Asztrov miatt, a professzor önsajnálatát, nem is beszélve saját büntudatáról, amiért vonzalmat érez Asztrov iránt. Jelena nem akar rosszat senkinek, de Asztrov szerint a tétlensége okoz annyi problémát. Jelena szép és jó szándékú lehet, de nemes cél nélkül, úgy

tűnik, csak káoszt okoz a házban. Számos karakter számára lehetetlen vágyak tárgya, de önmagában is tragikus karakter, így a tétlen értelmetlen és másodkézből származó nyomorúság életére van ítélve.

Mihail Asztrov: orvos, aki gyakran látogatja Szerebrjakov professzor vidéki birtokát, a harmincas évei közepén jár. Legutóbbi látogatásának célja a professzor gyógyítása és kivizsgálása, gyanítja, hogy reumája vagy köszvénye van. Látogatásának másik fő oka azonban a professzor felesége, Jelena. Asztrov vonzódik Jelenához, és gyakran meglátogatja őt, bár érzelmileg általában távol marad tőle, mivel már alig hiszi, hogy képes az igazi szerelemre. Egyre erősödő ürességérzet gyötri és a gondozása alatt elhunyt betegek miatt is büntudat mardossa. Depressziója ellenére azonban Asztrov kiemelkedik a többi boldogtalan főszereplő közül. Ennek oka, hogy a többiekkel ellentétben van egy értékes elfoglaltsága, amiben még mindig aktívan hisz: a környezet védelme. Célt talál a fák ültetésében és a jövő nemzedék iránti törődésben, ami megkülönbözteti őt a többi szereplőtől, akik saját nyomorúságukba süppednek. Míg Asztrov azt szeretné, ha több elismerést és dicséretet kaphatna természetvédelmi erőfeszítése miatt, munkájának nem a hírnév a célja. Ehelyett azokra az emberekre összpontosít, akik élni fognak, miután ő már régen elment. Asztrov bár ugyanúgy boldogtalan karakter, aki azért küzd, hogy megtalálja az élet értelmét, mégis ő a felvillanó remény a kétségbeeséssel teli darabban. Azáltal, hogy saját problémáin túl néz és törődik mások jólétével, talán bemutatja az egyetlen lehetséges menekülést a többi szereplőtől megbénító nyomorból.

Szofja (Szonya) Alekszandrovna: Voynickij unokahúga és Szerebrjakov lánya első házasságából. Szonya és Voynickij Szerebrjakov professzor vidéki birtokát gondozzák, miközben a professzor általában máshol él. Bonyodalmak adódnak Szonya életében, amikor a professzor és második felesége, Jelena beköltözik a házba, hogy határozatlan ideig ott lakjanak. De karakterének legnagyobb konfliktusforrása inkább Asztrov, az orvos, aki néha felkeresi a házat. Szonya szerelmes Asztrovba, és szívesen látná őt gyakrabban, de nem tudja, hogy az orvos nem őmiatta, hanem Jelena miatt látogat el a házba. Akárcsak nagybátyját, Szonyát is lehetetlen vágyai ugyanúgy nyomorúságossá teszik. Kétségbeesetten vágyik Asztrov szeretetére, bár tudja, hogy általában nem tartják szépnek vagy kívánatosnak. Ványával ellentétben a lány azonban nem hagyja, hogy nyomasztó körülményei felemésszék. Asztrov érdeklődésének hiánya egyértelműen fáj neki, de a körülötte lévő emberekhez és azok érzéseikhez mindezek ellenére nem viszonyul közömbösen. Minden tőle telhetőt megtesz, hogy a birtokon való munkához való visszatérésre összpontosítson. Bár ez

egyszerűen csak elvonja a figyelmet, semmint megoldást jelent a fájdalmára, Szonya ragaszkodik ahhoz, hogy ő és nagybátyja csodálatos jutalomban részesüljenek a túlvilágon, mivel Isten megkönyörül rajtuk. Ilyen hozzáállással Szonya egészségesebb módszert képvisel az élet csalódásaival szemben, bár lehetséges, hogy a kor előrehaladtával egyre jobban hasonlít majd a nagybátyjához.

Ilja Iljics Tyelegin (becenevén Ostyaképű): egy szegény földbirtokos, aki engedéllyel Szerebrjakov professzor vidéki birtokán él. Ő Szonya keresztapja és a család tekintélyes barátja. A többi másodlagos szereplőhöz hasonlóan Tyelegin is általában elégedett az életével, bár az egyáltalán nem tökéletes. Az önmagával való békesség érzése az elvei iránti odaadásból fakad. Tyelegin felesége nem sokkal a házasságuk után elhagyta őt egy másik férfiéért, és gyermekei születtek ettől a másik férfitől. Tyelegin azonban ahelyett, hogy féltékenységbe és keserőségbe süllyedt volna, áldozatokat hozott azért, hogy azok a gyerekek iskolába járhassanak, jobb jövőjük legyen. Emiatt Tyelegin tökéletes kontrasztot alkot az olyan karakterekkel, mint például Ványa, akiknek látszólag csak a saját életük és javaik számítanak. Miközben Vojnyickij kétségbeesetten üldözi szerelmével Jelenát (annak ellenére, hogy Szerebrjakovhoz ment feleségül), Tyelegin büszke az általa hozott személyes áldozatokra. Tyelegin arra összpontosít, hogy értelmes örökséget hagyjon maga után, ami békét ad neki, mivel ez megakadályozza abban, hogy túlságosan önelégült vagy rosszindulatú legyen.

Marina Tymofejevna: Szerebrjakov professzor vidéki birtokának idős dajkája és házvezetőnője. Kedves és anyai személyiség, gyakran vigasztalja és pátyolgatja Szonyát, a professzort szükségük idején. Marina azonban nem fél kimondani a véleményét privátabb körülmények között, néha meg is mutatja szigorú oldalát. Marina erős erkölcsi érzékkel, illetve keresztény hittel rendelkezik, amit a professzor és feleségével szembeni rosszallásának indokaként említ. Az élet káoszba borult, mióta a pár beköltözött a vidéki házba, és Marina nem tudja helyeselni ezt a zűrzavart. A főszereplőkkel ellentétben Marina elégedett a világban elfoglalt helyével, sőt idős korával is. Amikor Jelena és Szerebrjakov a darab végén végleg elhagyják a házat, Marina azt hiszi, hogy minden visszatért a régi kerékvágásba.

Marija Vasziljevna Vojnyickaja: Vojnyickij és Szerebrjakov professzor néhai első feleségének édesanyja. Ő egy szorgalmas idősebb nő, állandóan olvas és ír, miközben Szerebrjakov vidéki

birtokán él. Fiával ellentétben Marija tiszteli a professzort és munkáját. Hiányoznak neki azok a napok, amikor Ványa osztozott a tudományos és politikai ügyek iránti szenvedélyében.

4.3. Bemutatók, feldolgozásai

A darabot legelőször orosz vidéki városok tűzték műsorra 1897-ben: Rosztov-na-Donu, Kazany, Szaratov színháza. Moszkvában 1899. október 26-án tartották a bemutatót Nyemirovics-Dancsenko és Sztanyiszlavszkij rendezésében (ő játszotta Asztrovot). Az akkor már Jaltában tartózkodó Csehovnak nagy sikerről számoltak be a levelekben a premier után, visszaemlékezések szerint azonban a darab igencsak felemásra sikeredett és az előadás kimondottan lassan érett be. Hazánkban legelőször 1920-ban mutatták be a Vígszínházban, Jób Dániel fordításában. Jelena szerepét Gombaszögi Frida alakította, Szonyát Varsányi Irén játszotta. 1929 elején a moszkvai Művész Színház vendégszerepelt Budapesten, a darabot a Belvárosi Színházban mutatták be. 1952-ben a Nemzeti Színház kamaraszínháza vitte színre. A Színházi adattárban a regisztrált bemutatók száma: 35, jelenleg a budapesti Thália színházban játsszák Ványa bá' címmel.

Jelenet a *Ványa bácsi* első felvonásából
Moszkvai Művész Színház, 1899

Filmváltozatok:

- Uncle Vanya (1963) – a Chichester Festivalon bemutatott előadás filmfelvétele, az előadást rendezte, illetve Asztrov szerepét alakította Laurence Olivier, a filmet rendezte Stuart Burge
- Ványa bácsi (1970)- szovjet film, rendezője Andrej Mihalkov-Koncsalovszkij (Ványát Innokentyij Szmoktunovszkij játszotta, Asztrovot– Szergej Bondarcsuk alakította)
- Vanya on 42nd Street (1994) - amerikai film, Louis Malle francia rendező utolsó munkája volt, a Ványa bácsi előadását vették kamerára egy lepusztult színházban
- Uncle Vanya (2020) - a londoni Harold Pinter Theatre előadásának felvétele, rendezője Ian Rickson

Magyar viszonylatban érdemes több szót ejteni az 1952-es változatról, amit Gellért Endre rendezett. A Nemzetiben abban az időben nem volt szokás Csehovot játszani, ez közelebb állt a Vígszínház műsorpolitikájához. A II. világháború után Gellért volt az első, aki a Nemzetiben Csehovot rendezett és ebben nagy valószínűséggel közrejátszott vígszínházi múltja is. Először 1948-ban vitte színpadra a Cseresznyés kertet, majd 1952-ben következett a Ványa bácsi.

A szereposztás csak hosszas egyeztetések után alakult ki, a kettőzés üzembiztonsági okok miatt történt. Jellemző volt Gelléltre, hogy képes volt az eredeti szereposztásba is belenyúlni a bemutató után, ha úgy látta, hogy valami nem az elképzelései szerint működik. Szerebrjakov szerepét eredetileg Balázs Samu kapta, de súlyos betegsége miatt azt át kellett adnia Major Tamásnak, aki eredetileg Asztrovot formálta volna meg. Az orvost Major is csupán három alkalommal, a próbák folyamán elevenítette meg a színpadon, a karakter végül Bessenyei Ferenc alakításában vált emlékezetessé. Jelena szerepét az első szereposztás sikerére való tekintettel végleg Lukács Margit kapta meg. Egyedül Szonya és Ványa esetében nem gondolkozott Gellért a szereposztáson, már a kezdetekor Mészáros Ágit és Maklár Zoltán tartotta a legalkalmasabbnak a feladatára.

Mészáros Ági (Szonya) és Maklár Zoltán (Ványa bácsi)

Csehov: Ványa bácsi. Nemzeti Színház kamara (mai Katona József Színház) 1952

Lukács Margit (Jelena) és Bessenyei Ferenc (Asztrov)

A. P. Csehov: Ványa bácsi. Nemzeti Színház kamara (mai Katona József Színház) 1952

Az előadás iránt viszont nem volt túl nagy érdeklődés, nem lett nagy közönségsiker, kritikai visszhangja is nagyon visszafogott volt. Tíz év alatt, az 1960-as felújítással együtt összesen csak 105-ször játszották. Az előadás sajnos nem maradt fenn, csupán egy 1960-as rádiófelvétel őrzi a játékot.

Gózon Gyula (Tyelégin), Mészáros Ági (Szonya), Lukács Margit (Jelena),

Maklár Zoltán (Ványa bácsi) és Bessenyei Ferenc (Asztrov)

A. P. Csehov: Ványa bácsi. Nemzeti Színház / Katona József Színház, 1952

Lukács Margit így emlékezett vissza a próbákra: „*A Ványa bácsi próbáján azt hittem, nem tudom az én alkatommal eljátszani Jelenát. Akkor Gellért Endre azt mondta: „Tudja mit? Hosszú szempillát ragasztunk. S ettől lassú lesz a pillantása, a járása, a mozgása megtelik puhasággal ...” Ennyi volt. Istenem, hogy ismerte a színészt!*”¹⁰

---

¹⁰ Nagy Judit: Éva velem van, FSZM, 1973. június 2.

Pécsi Színház

Pécsi Nemzeti Színház

Pécs már az 1800-as évek közepén a magyar színházi kultúra egyik jelentős vidéki centrumává vált. A város nagyobb tánctermeiben, kávéházaiban, előkelő polgárházaiban adtak lehetőséget a fellépésre a vándorkomédiásoknak, ilyen népszerű játszóhely volt például az „Elefántos Ház”. Egy idő után a város lakossága vágyott egy állandó társulattal is rendelkező kőszínházra, egy olyan közösségi helyre, mely lehetőséget ad a baráti társaságok találkozására is.

A város közgyűlése a XIX. század közepén létrehozott egy Színügyi Bizottságot, melynek legfőbb feladata annak a teleknek a kijelölése volt, mely majd otthont adhat a kőszínház épületének. A választás a jelenlegi Színház térre esett, de abban az időben még katonai kórház állt a helyén. 1890 májusában a bizottság tervpályázatott hirdetett, amit a világhírű Lang Adolf és Steinhardt Antal tervezőpáros nyert meg. Az épület díszítései között helyett kapott Csiky Gergely, Kisfaludy Károly, Erkel Ferenc és Szigligeti Ede szobra, de közreműködött a Zsolnay porcelángyár is a kupolán látható Génusz szobor megalkotásában.

A színház megnyitójára fényes keretek között 1895. október 5.-én került sor, a társulat Erkel Ferenc Bánk bán c. előadását vitte színre, amellyel kirobbanó sikert aratott. A XX. század viharos évtizedei a színházat sem kímélték, 1986-ra már életveszélyessé vált és bezárta kapuit. Jelentős modernizáción esett át, a több szín megjelenítésére korszerű forgószínpadot építettek, négy részben süllyedő zenekari árkot hoztak létre, ezen kívül új fény-, hang-, és videórendszert, klimatizált nézőteret kapott az épület. 2011-ben újabb felújítás történt, az erkélyeket megerősítették, kicserélték a tartókonzolokat. Visszahelyezték és részben újra gyártatták eredeti tervek alapján az erkély díszítőelemeit. A kupolát felújították, a teljes homlokzat, minden közönségforgalmi helyiség is megújult.

Társulatának híresebb tagjai közé tartozik többek között Bessenyei Ferenc, Haumann Péter, Kulka János, ifj. Latabár Kálmán, Páger Antal, Pásztor Erzszi, Pécsi Ildikó, Vári Éva és Bódis Irén.

Jelenlegi igazgatója Lipics Zsolt, operaigazgató Gulyás Dénes, művészeti vezetője Vidákovics Szláven, produkciós vezető Juhász Ferenc és zenei vezetője Bókai Zoltán.

Technikai információk:

- forgó átmérő: 1097 cm
- világítási híd max. magassága: 600 cm
- színpad mérete: szélessége faltól falig: 1790 cm, mélyége vasfüggönytől hátsó falig: 1465 cm
- trégerék hossza: 1000 cm
- ponthúzóknak száma: színpadon 11 sorban: 33 db, előszínpadon 2 sorban 12 db
- portál: magassága: 560 cm, szélessége 868 cm

Konceptió

Koncepció

A céloom olyan látvány létrehozása, melynek hangulata hűen tükrözi azt a finomságot, érzékenységet, ahogy Csehov az emberi lélek megjelenítéséhez viszonyul.

Mivel a darab (ahogy annak elemzésében is említettem) cselekményében tulajdonképpen nem történik jelentős esemény, vagy életet megváltoztató fordulat, koncepcióm célja is inkább annak a lelki folyamatnak az érzékeltetése, mely a mű végéig végbemegy az egyes szereplőkben. Mindenki saját magát zárja egy nyomasztó, remény nélküli kelepcebe, melyből senkinek nincs ereje kitörni. Úgy, ahogy egyes szereplők mások érzéseire sem fogékonyak, úgy a környezetük iránt sem, ez a romlás és a pusztulás lassú folyamatának első lépcsőfoka.

Az erdő motívuma számomra a kivonulás és a vereség beismerése is egyben, mely a problémamegoldás helyett jelentkezik a műben. A „megfeneklettünk” érzés, azaz, hogy senki nem képes változtatni, mindenki kívülről vár segítséget és feloldozást, mintha az összes szereplő egy kívülről érkező személytől, vendégtől várná ezt el, de valójában mindenki nagyon is bent van, jelen van, de az idő, mintha megállna ebben a külön világban, ez egyfajta időtlenséget is sugall.

Koncepcióm legfontosabb kérdése az, hogy kint vagy bent vagyunk-e? Az emberre szépen lassan ránő a természet, cibálná az ajtót, de az már nem nyílik, nincs visszaút, a lehetőség örökre elveszett. Ezt a leépülést és nyomasztó érzést szeretném a térben is érzékeltetni a fák és a növények behozásával. Ez a hely, mely valójában olyan, mint egy üveges kalitka, a rossz energiák tere, mely inkább csak menekülésre készíti a benne élőket.

Díszlet

A tér tervezésénél fontosnak tartottam, hogy az fokozatosan záródjon, az egyes, kisebb terek pedig külön jelentőséget kapjanak a fények és árnyékok játéka által. Ezt figyelembe véve három síkra, részre osztottam, melyben különböző jelentek kaphatnak helyett. A tér egyben ambivalens, mivel a kerti hinta és annak környezete az előszínpadon helyezkedik el, a veranda bejáratától legtávolabb, így ez a látvány végképp összezavarja a nézőt, hogy tulajdonképpen hol is vagyunk. Kint vagy bent? A díszlet fő elemei a már említett fák, illetve egy üveglakos, verandás fa szerkezet, mely két falra bontható, azok külön mozgathatóak. A

hátsó fal a veranda korlátos része, mely levezet a fenyőfákkal teli kertbe, a következő, két bejárattal ellátott fal pedig a házba enged bejárást.

Pár szót ejtenék a fenyőkről és a fenyőfa szimbolikájáról, ezzel magyarázva, hogy miért is erre a típusú fára esett a választás. Általánosságban nézve minden évszakban az állandóságot, az örök életet jelképezi, de a szilárdság és a kitartás is hozzá köthető. A nyugati kultúrában isten fája, egyben az élet, megújulás fája is. A fenyő azonban már sokkal korábban különféle mágikus jelentésekkel bírt. Kínában például az erőt, a hosszú életet, de ugyanakkor a magányt is szimbolizálja, a görög kultúrákban pedig a reményt (mint, ahogy Asztrov is a felvillanó remény a kétségbeeséssel teli darabban), a halhatatlan istenek birodalmát is jelképezi. Az amerikai őshonos indián legendáknak is részét képezi, sok törzsnél a fenyő a bölcsesség és a hosszú élet szimbóluma.

A színpad alapja kissé döntött, lejtős hajópadló, a térben szétszórva öt fenyőfa helyezkedik el (három látható a színpadon, kettő a két sor ablak között). Néhány bútor kap még itt helyet: zongora, ebédlőasztal, székek, kisszekrény, az előszínpadi részen egy hinta és kerti bútorszett. A színpad két oldalán az előszínpadon ledeszkázott a portál és az első páholy része, a következő síkban, szintén két oldalt takarásként egy-egy üveglakos elem áll. A díszlet a megvilágításokkal, a fények és árnyékok játékával idézi meg leginkább a csehovi hangulatot.

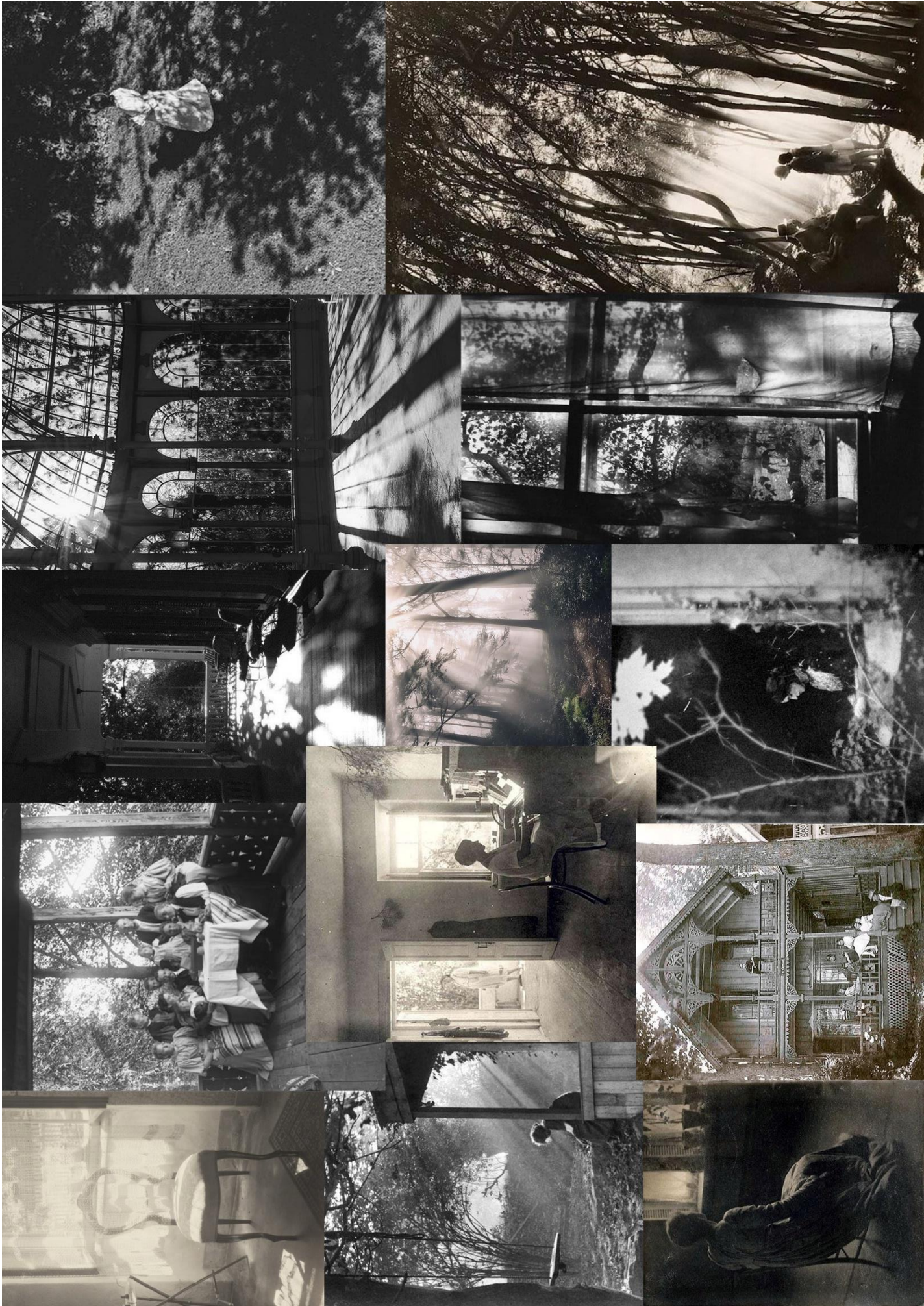
Jelmez

A szereplők jelmezének megtervezésénél fontosnak tartom, hogy azok ne kimondottan egy évtized stílusába tartozzanak bele, például az 1890-es évek divatjába, mikor a darab is íródott. Mivel maga a helyszín is már kissé letűnt, pusztulásnak indult, szomorkásan kopott, így az öltözékeknél is általánosságban a hétköznapi, praktikus, viseltes darabokat részesítem előnyben. Kivételt képeznek Szerebrjakov és Jelena ruhái, akik városból érkeztek vidékre. Mindezek mellett azt is szem előtt tartom, hogy a birtokon több generáció is él, tehát valaki még az előző évtizedek (1870-es, 1880-as) stílusa szerint öltözködik, így mindenképpen több évtized divatjából inspirálódok. Színhasználat terén okvetlenül a díszlettel harmonizáló színskálát állítok össze, ebbe beletartoznak a sápadt, szürkés, zöldes, illetve barnás árnyalatok. A birtokon minden lakó öltözéke praktikus, mivel a munka nem áll távol tőlük (ellentétben a vendégekkel). Anyaghasználat szempontjából a kissé durva, vastos, természetes anyagokat részesítem előnyben, például lenvászon, kendervászon, illetve különféle kabátszövetek.

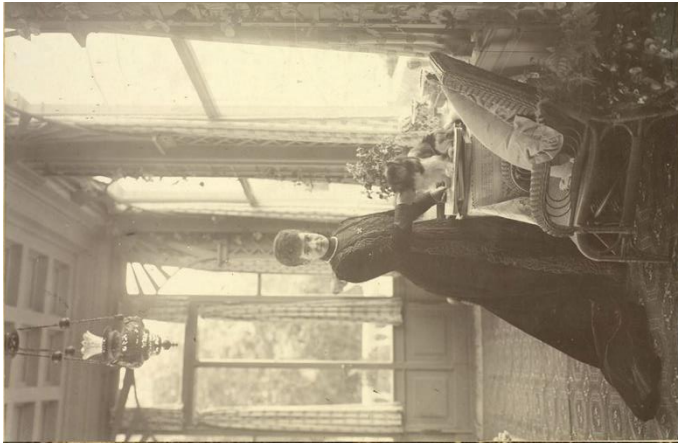

Inspirációk

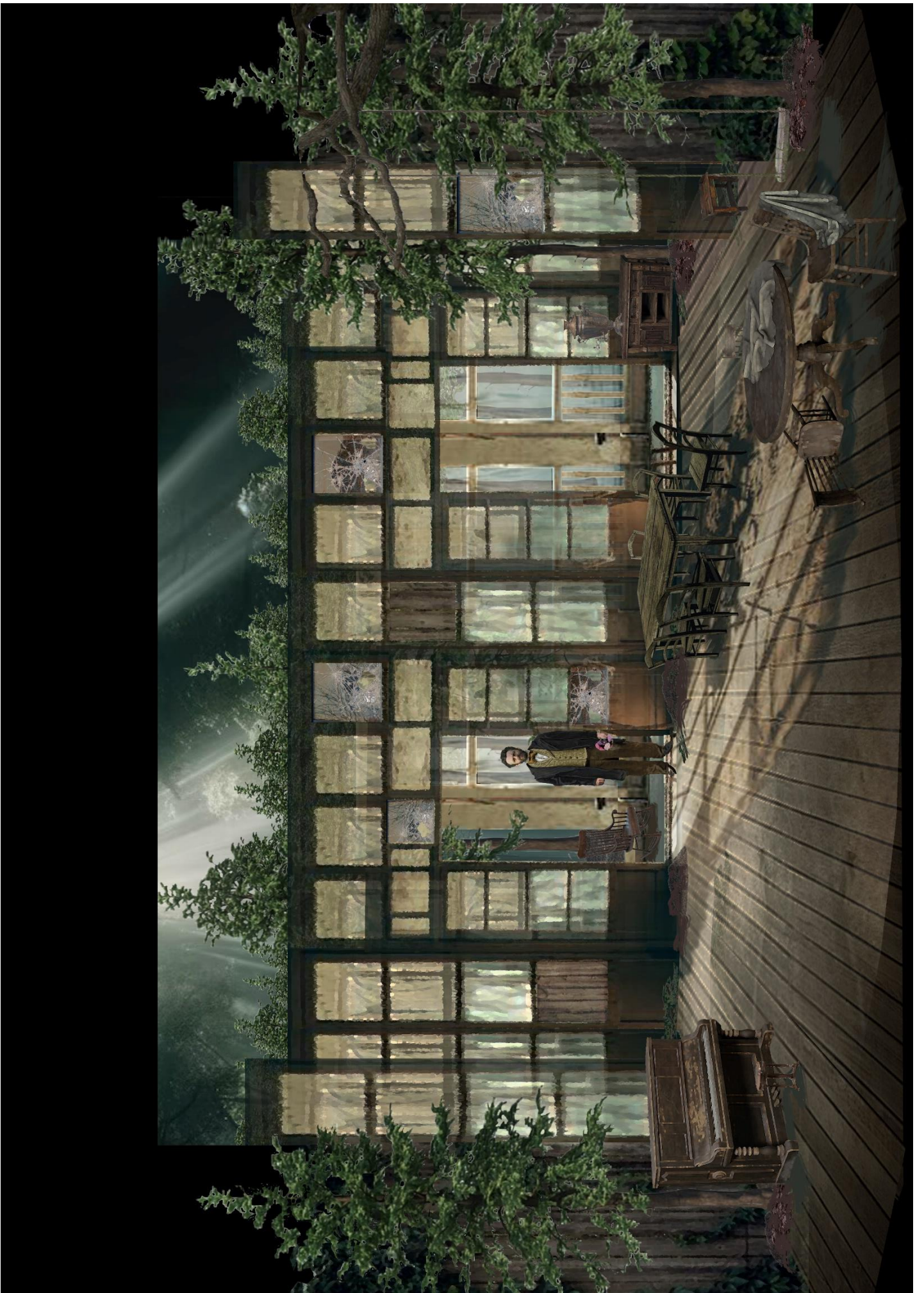

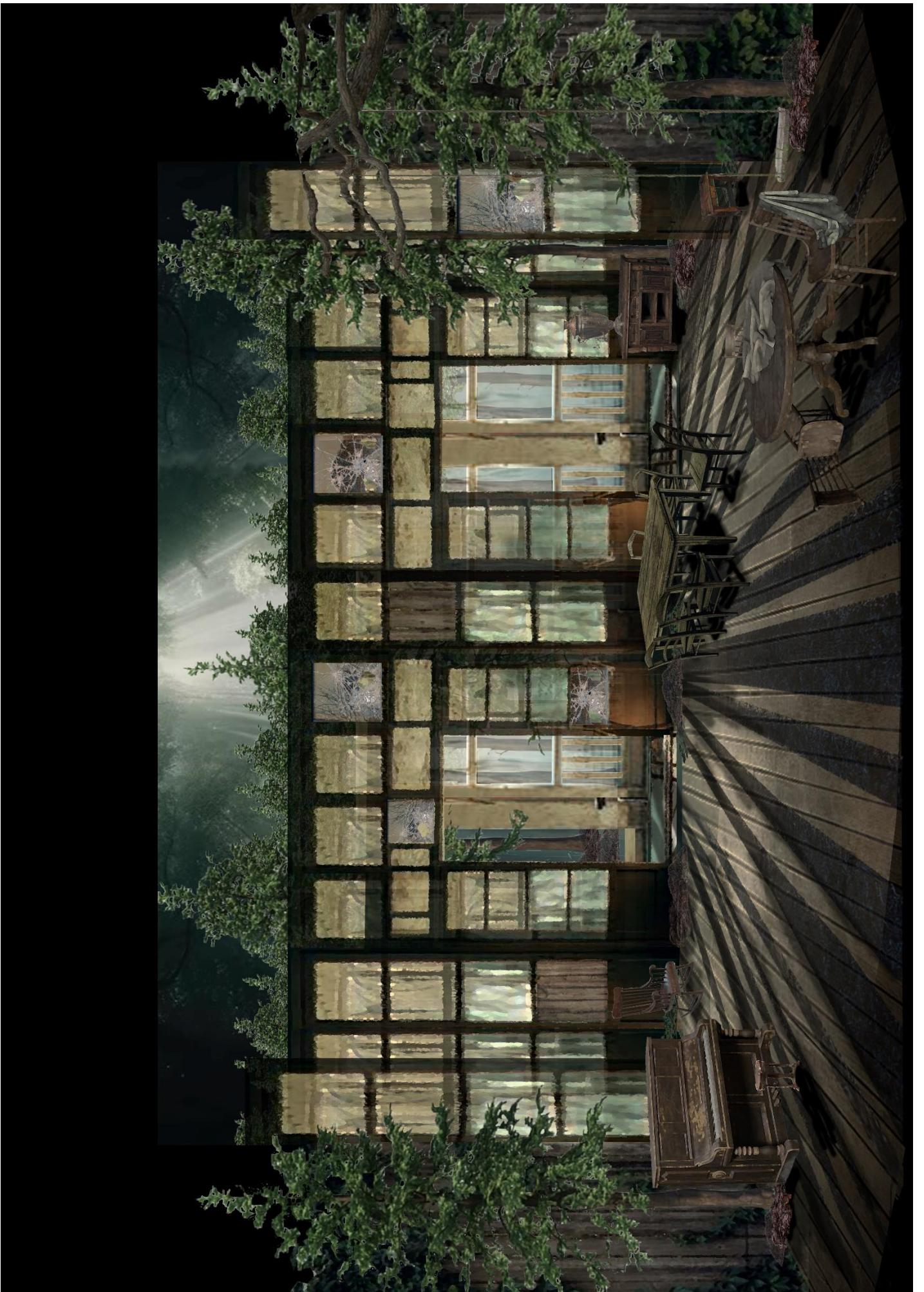

Látványtervek

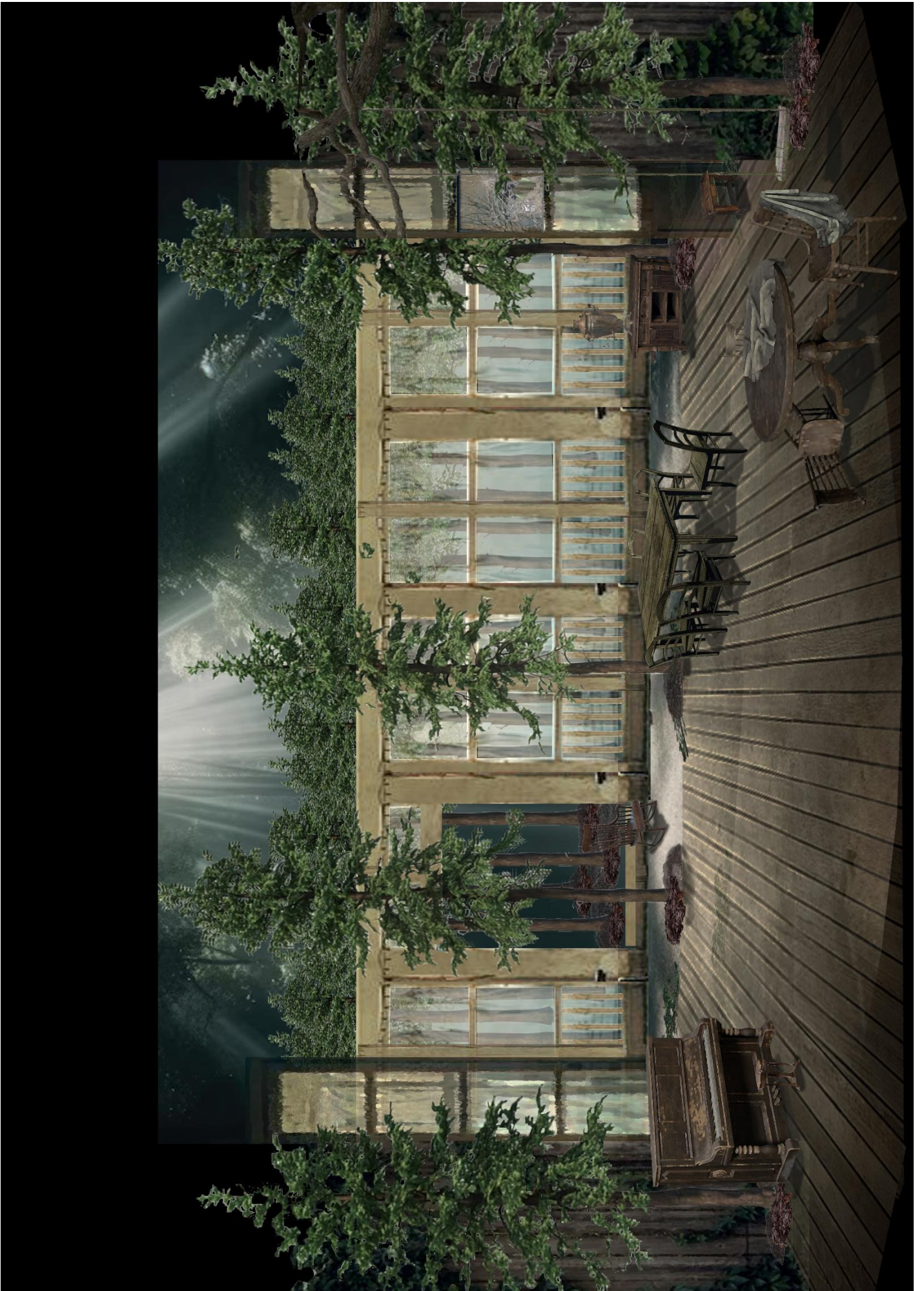

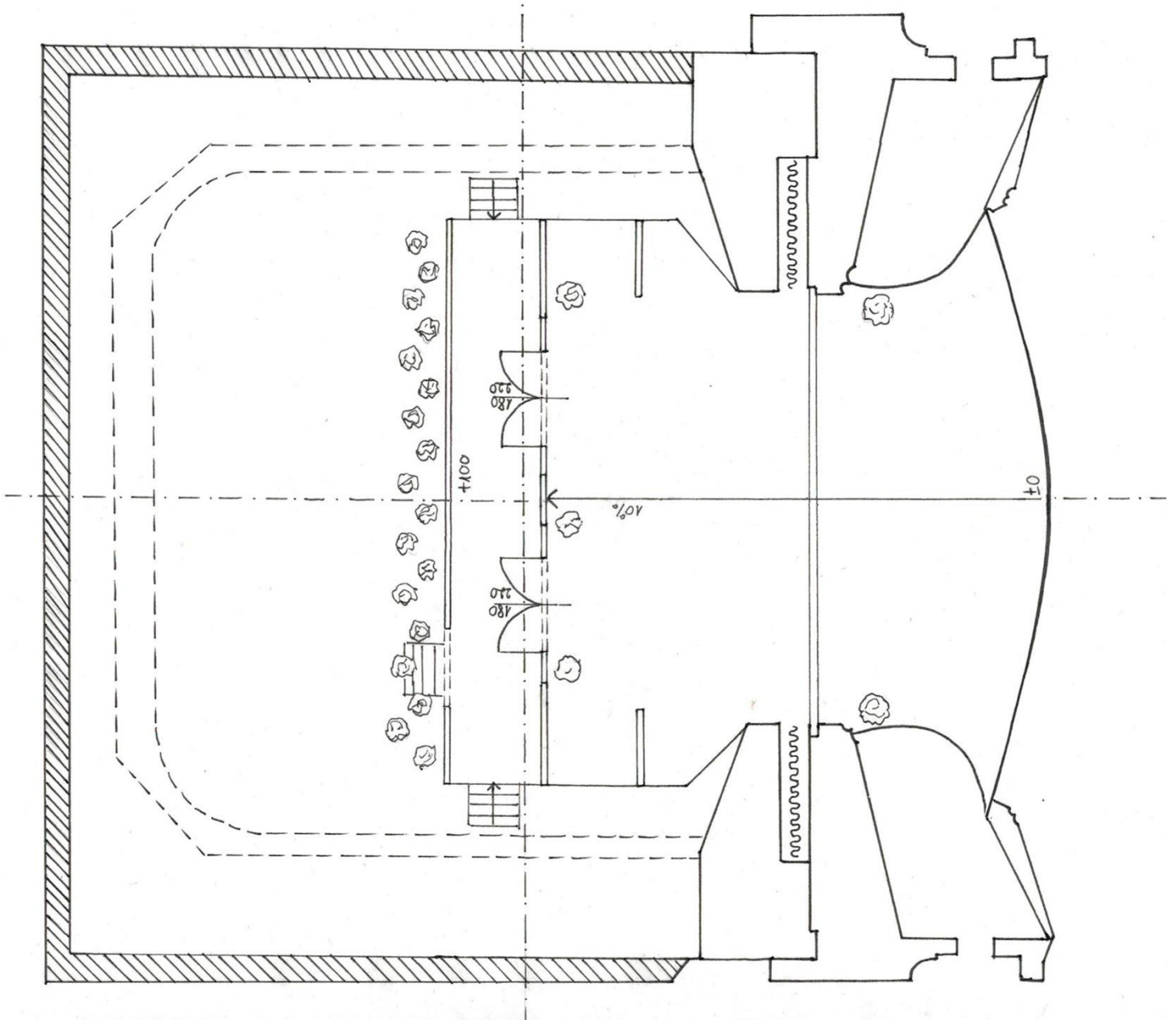

CSEHOV - VÁNYA BACSÍ
PECSI NEMZETI SZÍNHÁZ
DÍSZLET ALAPRAZÁS M-1:100
DUDÁS FÁNGA É 2024. 04. 20. AH

Felmeztettek

Asztrov
I.

Jelena
I.

Szerbrjakov
I.

Szonya
I.

Ványa bácsi

Szonya
III.

Záró gondolatok

A tervezés folyamán több, kisebb problémába is ütköztem, nehezebben hangolódtam rá az orosz irodalom stílusára. Ez idővel változott, minél többet olvastam Csehovot, nemcsak a darabjait, hanem életrajzát, kortársai vélekedéseit, személyes levelezéseit feleségével, egyre közelebb éreztem magamhoz azt a szemléletet, ahogyan ő a világhoz és az emberek lelkéhez viszonyul. Szeretem azt az érzékenységet, ahogy a lelket megragadja, azt, hogy sohasem az emberek, hanem csak az emberi tulajdonságok ellen lázad. Hősei leginkább csak az életet „túlélő”, nem pedig „megélő” karakterek. Úgy gondolom az ezzel való szembesülés minden olvasóban megindít valamit, talán felhívja a figyelmet arra, amin még lehet változtatni, amíg még nem késő. Arra, hogy a változás magában az emberben van, onnan indul, nem pedig egy külső segítség hatása. Így írt erről - a felesége által, ily módon emlegetett „drága író”- Anton Pavlovics: *„A nyugalom és a megelégedés nem az emberen kívül van, hanem benne magában. (...) Az élet nem ismétlődik meg, vigyázni kell rá. A közömbösség pedig a lélek bénultsága, idő előtti halál.”*¹¹

---

¹¹ <https://idezetabc.hu/idezetek/anton-pavlovics-csehov/7>

Felhasznált irodalom, források:

- Almási Miklós: A drámafejlődés útjai, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1969
- Gereben Ágnes: Csehov világa, Európa Könyvkiadó, Budapest, 1980
- Levendel Júlia: Így élt Anton Csehov, Móra Ferenc könyvkiadó, Budapest, 1983
- Molnár Gál Péter: *Emlékpróba* Szépirodalmi Kiadó, Budapest, 1977
- Peterdi Nagy László: Csehov Színháza, Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1975
- Rév Mária: Csehov századfordulója, Universitas, Budapest, 1995

<https://antikvarium-konyv.com/csehov/>

<https://tudasbazis.sulinet.hu/hu/magyar-nyelv-es-irodalom/irodalom/irodalom-11-osztaly/anton-pavlovics-csehov/csehov-elete-palyaja-es-muvei>

<https://oszmi.hu/hu/hirek/betekinto-szinhazi-blog/gellert-endre-es-vanya-bacsi>

<https://pecs.hu/pecsi-nemzeti-szinhaz/>

https://mersz.hu/dokumentum/vitort__594/

<https://mult-kor.hu/cikk.php?id=10422>

<https://www.naturanet.hu/kategoriak/termeszetfolotti/mit-jelkepez-a-fenyofa.html>

képek forrása: Pinterest

NYILATKOZAT

DUPAS HANNA JULIA (név) (hallgató Neptun azonosítója: BGCLHV)
konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a
záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót¹ áttekintettem, a hallgatót az
irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól
tájékoztattam.

A záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót a záróvizsgán történő
védésre javaslom / nem javaslom².

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem^{*3}

Kelt: 2024. év április hó 18 nap

belső konzulens

NYILATKOZAT

DUDÁS HANGA JÚLIA (név) (hallgató Neptun azonosítója: BGCLHV)
konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a
záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót¹ áttekintettem, a hallgatót az
irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól
tájékoztattam.

A záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót a záróvizsgán történő
védésre javaslom / nem javaslom².

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem^{*3}

Kelt: 2024 év APRILIS hó 16 nap

Molnár Zsuzsanna
belső konzulens

NYILATKOZAT

a záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió¹ nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: DUDÁS HANNA JULIA
A Hallgató Neptun kódja: BGCLHV
A dolgozat címe: ANTON P. CSEHOU: VÁNYA BACSI
A megjelenés éve: 2024
A konzulens intézetének neve: MATE, RIPPL-RÓNAI MŰVÉSZETI INTÉZET
A konzulens tanszékének a neve: SZÍNHÁZI TANSZÉK

Kijelentem, hogy az általam benyújtott záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió² egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

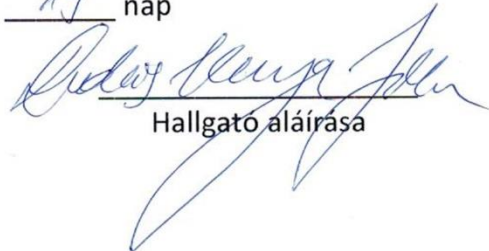
A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkori szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelté után nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem könyvtári repozitori rendszerében.

Kelt: 2024 év április hó 19 nap

Hallgató aláírása